

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»**

ДМИТРУК Михайло Михайлович

УДК 343.232 (477)

**КАТЕГОРІЯ ПРОСТУПКУ
У КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІЙ ДОКТРИНІ**

Спеціальність 12.00.08 – кримінальне право та криминологія;
кримінально-виконавче право

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Одеса – 2012

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Національному університеті «Одеська юридична академія» Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України.

Науковий керівник

доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент Національної
академії правових наук України
ТУЛЯКОВ В'ячеслав Олексійович,
Національний університет «Одеська юридична академія»,
проректор з міжнародних зв'язків

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор
ФРІС Павло Львович,
Юридичний інститут
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника,
завідувач кафедри кримінального права;

доктор юридичних наук, професор
ДЕНИСОВА Тетяна Андріївна,
Інститут права імені Володимира Сташиса
Класичного приватного університету,
директор

Захист відбудеться «___» березня 2012 р. о _____ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.086.01 Національного університету «Одеська юридична академія» за адресою: 65009, м. Одеса, вул. Фонтанська дорога, 23.

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці Національного університету «Одеська юридична академія» за адресою: м. Одеса, вул. Піонерська, 2.

Автореферат розісланий «___» лютого 2012 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Л.Р. Біла-Тіунова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Кримінальне право України в сучасних умовах зазнало багато змін, обумовлених динамікою суспільних процесів. Одним із напрямків реформування кримінального законодавства відповідно до Концепції реформування кримінальної юстиції, схваленої Рішенням Ради національної безпеки та оборони України від 15.02.2008 р. «Про хід реформування системи кримінальної юстиції та правоохоронних органів» та затвердженої Указом Президента України від 08.04.2008 р. № 311/2008, є впровадження в кримінальне законодавство України кримінального (підсудного) проступку.

Стан застосування та дії Кримінального кодексу України, досвід інших держав романо-германської правової сім'ї щодо диференціації кримінального діяння, акти інституцій Ради Європи обумовлюють актуальність дослідження категорії проступку в кримінально-правовій доктрині як одного із напрямків реформування кримінального права.

У науковій літературі ідея проступку як виду кримінального діяння досліджувалася такими вченими, як: П.П. Андрушко, О.А. Банчук, А.Б. Бішимбаєва, Г.Б. Віттенберг, М.В. Граматчіков, І.П. Голосніченко, А.П. Гуляєв, А.Д. Горбуза, Т.А. Денисова, Є.В. Додін, Н.Д. Дурманов, В.Ф. Дружиніна, Ю.В. Іщенко, В.К. Колпаков, А.Т. Комзюк, Д.М. Лук'янець, С.Г. Стеценко, В.В. Сокурєнко, А.А. Логецький, С.Ф. Константинов, П.В. Коробов, А.П. Козлов, Н.Ф. Кузнєцова, Г.А. Кригер, І.Б. Коліушко, В.І. Курляндський, Н. Крісті, Л.Н. Кривоченко, С.Г. Келіна, Б.М. Лазарєв, А.Е. Луньов, А.І. Марцев, Ю.Б. Мельникова, В.О. Навроцький, І.С. Ной, А.А. Піонтковський, І.С. Самощенко, А.Б. Сахаров, Є.А. Сухарєв, М.С. Таганцев, А.А. Тер-Акопов, В.О. Туляков, А.П. Фейєрбах, П.А. Фефєлов, В.Ф. Фефілова, В.Д. Філімонов, П.Л. Фріс, М.І. Хавронюк, А.П. Чугаєв, М.Д. Шаргородський, В.І. Шишкін, О.Ф. Шишов та ін.

Дослідження ознак кримінального проступку в науці кримінального права України здійснювалося в рамках загальної дискусії про доцільність впровадження проступку в кримінальне законодавство України, проте системне розуміння ознак та природи категорії проступку в кримінально-правовій доктрині з'ясовано не повною мірою. У зв'язку із цим, розробка теоретичних та прикладних питань категорії проступку в кримінально-правовій доктрині сприятиме подальшому дослідженню проступку як виду кримінального правопорушення.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію спрямовано на реалізацію положень п.1 Розділу II «Концепції реформування кримінальної юстиції України», затвердженої Указом Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15.02.2008 р. «Про хід реформування системи кримінальної юстиції та правоохоронних органів» від 08.04.2008 р. № 311/2008, п.п. 2 п.2 «Плану заходів щодо реалізації Концепції реформування кримінальної юстиції України», затвердженого Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27.08.2008р. № 1153-р., п.п. а)

п.1 Розділу II Рекомендацій Комітету міністрів Ради Європи «Стосовно спрощення кримінального правосуддя» № 6R(87)18 від 17.09.1987 р.

Роботу виконано відповідно до Плану наукових досліджень кафедри кримінального права Національного університету «Одеська юридична академія» «Механізм кримінально-правового впливу в умовах сталого розвитку» на 2011 – 2015 рр., який є складовою частиною наукового дослідження Національного університету «Одеська юридична академія» за темою «Теоретичні та практичні проблеми забезпечення сталого розвитку української державності та права» (державний реєстраційний номер 0110U000671).

Мета та завдання дослідження. Метою дослідження є встановлення правової природи, ознак категорії проступку у кримінально-правовій доктрині, можливостей реформування законодавства України за умови категоризації кримінального правопорушення.

Для досягнення поставленої мети визначено такі основні завдання:

визначити відмінність злочинів від інших видів правопорушень, виявити злочини, подібні до інших видів правопорушень, правопорушення, подібні до злочинів, а також встановити спільні ознаки, форми проявів проступку у кримінальному праві;

дослідити історію розвитку поняття проступку як виду кримінального правопорушення;

з'ясувати системно-правові передумови дослідження проступку в науці кримінального права України;

дослідити існування поділу кримінальних діянь у кримінальному законодавстві інших держав романо-германської правової сім'ї;

виявити та обґрунтувати об'єктивні та суб'єктивні ознаки проступку у кримінально-правовій доктрині;

визначити критерії розмежування кримінального проступку та злочину;

окреслити підстави відповідальності за вчинення кримінального проступку, наслідки вчинення та інші питання вчинення кримінального проступку;

запропонувати можливий спосіб впровадження проступку в кримінальне законодавство України.

Об'єктом дослідження є соціальні відносини, які реалізуються у різних за ступенем соціальної небезпеки та рівнем формалізації кримінальних правопорушеннях.

Предметом дослідження є категорія проступку у кримінально-правовій доктрині.

Методи дослідження. Роботу виконано з використанням філософських, загальнонаукових та спеціальних методів, що були обрані з урахуванням поставленої мети, визначених завдань, об'єкта і предмета дослідження. Діалектичний метод пізнання дозволив виявити та розв'язати протилежності в існуючих критеріях відмежування правопорушень та злочинів (р.р. – 1; 2), історичний метод використовувався для дослідження становлення категорії

проступку у кримінальному законодавстві України (р.1 п. 1.2.), компаративний метод – для дослідження досвіду окремих країн щодо диференціації кримінальних діянь (р.1 п. 1.3.), метод контент-аналізу – для дослідження матеріалів судової практики та виокремлення в них проявів проступку (р.р. 1, 2), методи – аналізу і синтезу для дослідження об'єктивних та суб'єктивних ознак, а також питань впровадження проступку у правовій доктрині та кримінальному законодавстві України (р. 2).

Емпіричну базу дослідження становлять 155 рішень (вироків, постанов) судів України різних рівнів із кримінальних справ щодо злочинів невеликої та середньої тяжкості, узагальнення судової практики, практика Європейського суду з прав людини, статистичні дані Міністерства внутрішніх справ України щодо стану та структури злочинності в Україні (за 2010 – 2011 рр.).

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що в роботі сформульовано ряд нових положень, висновків та пропозицій, які мають значення для науки та практики кримінального права та його вдосконалення, зокрема:

уперше:

доводиться, що проявами категорії проступку у кримінально-правовій доктрині є форми реалізації правовідносин, а також властивості, природа неуправлінських проступків та окремих злочинів, наслідки притягнення до кримінальної відповідальності;

встановлено внутрішні (недодержання законодавцем підстав криміналізації) та зовнішні (досвід інших держав, Рішення Європейського суду з прав людини, Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи) системно-правові передумови впровадження категорії проступку у кримінальне законодавство України;

пропонується інститут кримінального проступку визначати як амбівалентну систему діянь, яка складається з неуправлінських проступків, відповідальність за які встановлено чинним Кодексом України про адміністративні правопорушення, та злочинів невеликої тяжкості, що не володіють високим ступенем суспільної небезпеки (перша підсистема діянь), а також із злочинів невеликої та окремих злочинів середньої тяжкості, які посягають на суспільні відносини у сфері регуляції систем управління (друга підсистема діянь), що обумовлює притаманність останній «змішаної» протиправності;

обґрунтовуються критерії відмежування кримінального проступку від злочину: ступінь суспільної небезпеки діяння, передбачення санкцією кримінально-правової норми покарання у виді позбавлення волі строком до 2 років;

зроблено пропозиції щодо депеналізації деяких злочинів середньої тяжкості у зв'язку із їх незначним ступенем суспільної небезпеки;

удосконалено:

визначення відмінності правової природи злочинів від адміністративних, дисциплінарних, цивільно-правових правопорушень;

розуміння наслідків недодержання законодавцем підстав криміналізації та неврахування правової природи окремих злочинів при встановленні законодавчих меж між правопорушеннями та злочинами;

теоретичну інтерпретацію кримінально-правового значення інституту звільнення від кримінальної відповідальності та негативних наслідків його надмірного застосування;

спосіб впровадження кримінального проступку у кримінальне законодавство України як передбачення кримінальних проступків у перших частинах статей Кримінального кодексу України або як окремих статей у відповідних Розділах Особливої частини Кримінального кодексу України;

набули подальшого розвитку:

визначення правової природи та місця в деліктному законодавстві України неуправлінських проступків, відповідальність за які встановлена Кодексом України про адміністративні правопорушення;

вплив та взаємозв'язок поняття «управлінські правовідносини» на визначення правової природи деяких безпосередніх об'єктів адміністративного правопорушення;

взаємозв'язок понять «крадіжка, шахрайство, привласнення та розтрата», що використовуються в Кодексі України про адміністративні правопорушення із правовою природою неуправлінських проступків;

система діянь, яку пропонується трансформувати у кримінальні проступки, що складається із неуправлінських проступків, злочинів невеликої тяжкості та окремих злочинів середньої тяжкості;

понятійний апарат для позначення категорії проступку в доктрині кримінального права та кримінальному законодавстві України шляхом використання такого терміну як «кримінальний проступок» та об'єднання його із злочином у єдиний вид кримінального діяння – «кримінальне правопорушення».

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що вони можуть бути використані у:

науковій діяльності – при проведенні досліджень у кримінально-правовій доктрині;

правотворчості – при розробці проекту закону про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо впровадження кримінального проступку (за результатами отриманих досліджень складено та направлено до комітетів Верховної Ради України доповідні записки);

правозастосовній діяльності – як рекомендації щодо розмежування видів правопорушень та кваліфікації злочинів;

навчальному процесі – під час викладання дисципліни «Кримінальне право України. Загальна частина» у Національному університеті «Одеська юридична академія».

Апробація результатів дослідження. Дисертацію обговорено на засіданні кафедри кримінального права Національного університету «Одеська юридична академія». Окремі положення роботи закладено в навчальну програму

семінарських занять кафедри кримінального права Національного університету «Одеська юридична академія».

Результати наукових досліджень доповідались та обговорювались на: Міжнародній науково-практичній конференції «Четверті Прибузькі юридичні читання» (м. Миколаїв, 2008 р.), Міжнародній науковій конференції молодих науковців, аспірантів і студентів «Актуальні проблеми теорії та історії прав людини, права і держави», присвяченій пам'яті видатних вчених-юристів П.О. Недбайла, О.В. Сурілова, В.В. Копейчикова (м. Одеса, 2008 р.), Міжнародній науковій конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Ломоносов – 2009» (м. Москва, 2009 р.), Науковій конференції студентів, аспірантів і молодих вчених «Духовне життя суспільства та злочинність. Сьомі юридичні читання» (м. Одеса, 2009 р.), Міжнародній науковій конференції професорсько-викладацького та аспірантського складу Одеської національної юридичної академії «Правове життя сучасної України» (м. Одеса, 2009 р.), Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми кримінального права та кримінології» (м. Донецьк, 2009 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «П'яті Прибузькі юридичні читання» (м. Миколаїв, 2009 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми кримінального права, процесу та криміналістики» (м. Одеса, 2009 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Правова політика Української держави» (м. Івано-Франківськ, 2010 р.), Міжнародній науковій конференції студентів і молодих учених «Наука і вища освіта» (м. Запоріжжя, 2010 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Держава і право в умовах глобалізації: реалії та перспективи» (м. Сімферополь, 2010 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Механізм кримінально-правового впливу: український та зарубіжний досвід» (м. Одеса, 2010 р.).

Публікації. Основні теоретичні положення, отримані в дисертації, викладено у 20 наукових публікаціях, із них 9 статей у наукових фахових виданнях, що входять до затвердженого переліку.

Структура роботи. Дисертація складається з переліку умовних скорочень, змісту, вступу, двох розділів, які містять шість підрозділів, висновків, двох додатків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 228 сторінок, із них основного тексту – 183 сторінки, додатки – 9 сторінок, список використаних джерел налічує 378 найменувань і розташований на 33 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовуються актуальність теми дослідження, зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, визначено мету, завдання, об'єкт та предмет дослідження, характеризуються методологія та емпірична база, розкриваються наукова новизна і практичне значення одержаних результатів, їх апробація, а також наводяться кількість публікацій та структура роботи.

Перший розділ «Методологічні засади дослідження категорії проступку у кримінально-правовій доктрині» складається з трьох

підрозділів, в яких здійснено аналітичний огляд проступку у кримінально-правовій доктрині, проведено історичний аналіз поділу кримінального діяння, а також розглянуто системно-правові передумови дослідження категорії проступку.

У підрозділі 1.1. *«Аналітичний огляд категорії проступку у кримінально-правовій доктрині»* закладено методологічні основи дослідження категорії проступку. Суспільна небезпека, яка визначається об'єктивно-суб'єктивними ознаками діяння, види та характер санкції правової норми є критеріями визначення тяжкості діяння та, відповідно, розмежування видів правопорушень. Деякі із злочинів є подібними до інших правопорушень, а деякі з правопорушень мають кримінально-правовий характер. Розвиваються погляди І.П. Голосніченка, М.І. Хавронюка щодо труднощів у розмежуванні окремих злочинів із правопорушеннями за такою ознакою як суспільна небезпека. Обґрунтовується, що вказані труднощі у розмежуванні пов'язані з неврахуванням суміжної природи певних злочинів та кримінально-правового характеру неуправлінських проступків. Суміжність цієї природи злочинів полягає у поглинанні окремих складів правопорушень складами злочинів.

Зовнішньою формою вираження досліджуваного виду діяння є адміністративно-охоронні правовідносини для неуправлінських проступків, а також «трафаретне» застосування звільнення від кримінальної відповідальності або від покарання та його відбування для окремих злочинів. Пропонується вказану категорію діянь трансформувати в інший вид кримінального діяння – кримінальний проступок. Кримінальні проступки можуть бути визначені як система неуправлінських проступків та злочинів, які пов'язані закономірними, типовими, загальними ознаками, що тягнуть відповідні рівню суспільної небезпеки кримінально-правові наслідки у виді покарань, альтернативних позбавленню волі, а також відсутність судимості.

У підрозділі 1.2. *«Історія розвитку проступку у кримінальному праві України»* досліджуються історичні передумови впровадження проступку як виду кримінального діяння. За часів Київської Русі відмінність між кримінальними діяннями проявлялась у використанні термінів «образа», «согрешеніє» та відповідно «а кто установление мое порушит» для позначення злочину. Схожі законодавчі конструкції «образа» та «кгвалт» використовувались в Литовських Статутах. Легальне відокремлення проступку від злочину закріплено у ст. 2 тому 15 Зводу законів Російської імперії 1832 р. та ст. 2 Уложення про покарання кримінальні та виправні 1845 р. Із створенням СРСР та УРСР відбувається трансформація поліцейських проступків в адміністративні правопорушення та злочини невеликої тяжкості. Проте, існування у кримінальному законодавстві понять «малозначний злочин», «діяння, що містять ознаки злочину» свідчить про прояви категорії проступку у кримінальному законодавстві УРСР та СРСР.

Результатом дослідження української наукової спільноти категорії проступку у кримінально-правовій доктрині була формалізація необхідності його закріплення у Концепції реформування кримінальної юстиції від

08.04.2008 р., подальше планування прийняття відповідних законодавчих актів щодо його впровадження та розробки відповідних законопроектів.

У підрозділі 1.3. «Системно-правові передумови дослідження категорії проступку у сучасній кримінально-правовій доктрині» виявлено внутрішні та зовнішні системні передумови впровадження кримінального проступку. Внутрішніми передумовами впровадження проступку в кримінальне законодавство України є невідповідність небезпеки діяння наслідкам притягнення до кримінальної відповідальності (судимість та позбавлення волі або загроза його застосування); неврахування законодавцем сприйняття у побутовій правосвідомості злочину як діяння, що асоціюється із відбуванням такого покарання як «позбавлення волі»; соціально-правова необумовленість окремих положень Кримінального кодексу України. Наслідками вказаних недоліків при криміналізації окремих діянь є порушення формули «злочин – покарання», «трафаретне» застосування інститутів звільнення від кримінальної відповідальності, звільнення від покарання та його відбування. Зовнішніми передумовами впровадження проступку в кримінальне законодавство України є поділ кримінального діяння в державах романо-германської правової системи на декілька видів та рекомендації міжрегіональних інституцій щодо декриміналізації частини масових злочинів, що не становлять великого ступеню суспільної небезпеки. Вказані внутрішні та зовнішні передумови свідчать про існування системно-правових передумов поділу кримінального діяння на злочини та проступки у кримінальному законодавстві України.

Другий розділ «Ознаки та питання впровадження категорії проступку у кримінально-правовій доктрині» містить три підрозділи, в яких розглянуто об'єктивні, суб'єктивні ознаки та питання впровадження проступку як виду кримінального правопорушення.

У підрозділі 2.1. «Об'єктивні ознаки категорії проступку в кримінально-правовій доктрині» досліджено об'єктивні ознаки та виявлено їх подібність у механізмі завдання шкоди об'єкту посягання та в конструкціях об'єктивної сторони для двох підсистем діянь, які пропонується трансформувати у кримінальні проступки.

Дослідженням суспільних відносин, на які здійснюється посягання, встановлено сутнісну відмінність злочину від інших видів правопорушень, яка й визначає ступінь суспільної небезпеки. Сутність дисциплінарних проступків полягає в посяганні на правила внутрішнього трудового розпорядку, внутрішній порядок управління; цивільно-правових проступків – на майнові та немайнові особисті відносини, що виникли на підставі правочинів або позадоговірною завдання шкоди; адміністративних проступків – на порядок зовнішнього управління органів державної влади та влади органів місцевого самоврядування, а сутність злочинів – у посяганні на найцінніші суспільні відносини, щодо охорони життя та здоров'я людини, майна, статевої свободи, та інших об'єктів посягання. Природу злочину також іноді умовно визначають як діяння, що посягає на «вертикальні» Боголюдські відносини, природні права

людини, а природу всіх інших правопорушень як діянь, що посягають на «горизонтальні», похідні від «вертикальних» відносини.

Вчинення деяких правопорушень опосередковано завдає шкоди об'єктам кримінально-правової охорони, у зв'язку із чим вказані діяння визнаються злочинами та іноді іменуються як «квазі-злочини». Адміністративні делікти, які посягають на власність, громадський порядок та громадську безпеку за своєю суттю не є управлінськими правопорушеннями. За вказаними двома підсистемами об'єктів посягань вказані діяння пропонується трансформувати у кримінальні проступки.

Основним безпосереднім об'єктом посягання неуправлінських проступків та загальнокримінальних злочинів невеликої тяжкості (перша підсистема діянь) є суспільні відносини, пов'язані з охороною здоров'я, власності, фізичної та духовної цілісності тощо, яким притаманний механізм посягання, як правило, «іззовні», без завдання значної шкоди.

Основним безпосереднім об'єктом посягання злочинів невеликої та окремих злочинів середньої тяжкості (друга підсистема діянь) є суспільні відносини у сфері регуляції систем управління, а додатковим обов'язковим безпосереднім об'єктом – суспільні відносини з охорони здоров'я, власності тощо, яким, як правило, притаманний такий механізм посягання як порушення соціального зв'язку суспільних відносин «із середини», без завдання значної шкоди. Вказана конструкція об'єкта посягання визначає побудову об'єктивної сторони. У неуправлінських проступках та злочинах невеликої тяжкості загальнокримінальної спрямованості (перша підсистема діянь) об'єктивну сторону виражено в діях, яким притаманний прямий причинний зв'язок, а за конструкцією складу діяння не заподіює значних злочинних наслідків.

Для злочинів невеликої та окремих злочинів середньої тяжкості (друга підсистема діянь) формою діяння є бездіяльність та притаманний опосередкований причинно-наслідковий зв'язок. В основі об'єктивної сторони вказаних діянь лежать ознаки інших правопорушень у сфері регуляції систем управління, що обумовлює притаманність для вказаних діянь «змішаної протиправності» або бланкетного способу вираження кримінально-правової протиправності. З урахуванням узагальнень судової практики Пленумом Верховного Суду України, завдання тілесних ушкоджень невеликої тяжкості для діянь першої підсистеми та тілесних ушкоджень середньої тяжкості для діянь другої підсистеми пропонується розглядати можливим наслідком кримінального проступку. Заподіяння більш тяжких наслідків при вчиненні вказаних діянь свідчить, що вказаним діянням притаманний ступінь суспільної небезпеки злочину, а не проступку.

У підрозділі 2.2. «Суб'єктивні ознаки категорії проступку у кримінально-правовій доктрині» досліджено ознаки суб'єктивної сторони та суб'єкту пропонованого виду кримінального правопорушення.

Суб'єктами неуправлінських проступків та злочинів невеликої тяжкості загальнокримінальної спрямованості (перша підсистема діянь) є фізичні особи,

які володіють «загальною» деліктоздатністю у порівнянні із «спеціальною» деліктоздатністю суб'єктів адміністративних проступків.

Суб'єктам злочинів невеликої тяжкості та окремих злочинів середньої тяжкості (друга підсистема діянь) притаманна наявність додаткового правового статусу (сукупність прав та обов'язків) опікуна, батьків, військовослужбовця, посадової особи на підприємстві, в установі, організації.

Суб'єктивній стороні неуправлінських проступків та злочинів невеликої тяжкості загальнокримінальної спрямованості (перша підсистема діянь) притаманна умисна або необережна форма вини, є чітко вираженими мета та мотив діяння, властиві емоції, які мають кримінально-правове значення.

Суб'єктивній стороні злочинів невеликої тяжкості та окремих злочинів середньої тяжкості, що посягають на суспільні відносини у сфері регуляції систем управління (друга підсистема діянь) є притаманною необережна або «змішана» форма вини. Психічне ставлення до порушення певних правил у формі умислу в «адміністративно-правовому» або іншому правовому розумінні поглинається необережним ставленням до злочинних наслідків, в результаті чого створюється «змішана» форма вини. Механізм мотивації для вказаної підсистеми діянь є подібним до механізму мотивації управлінських правопорушень.

У *підрозділі 2.3. «Загальні та спеціальні питання впровадження категорії проступку у кримінальне законодавство України»* доводиться необхідність використання для позначення пропонованого виду кримінального діяння терміна «кримінальний проступок» поряд з іншими термінами.

Пропонується кримінальні правопорушення за тяжкістю поділяти на кримінальні проступки, злочини, тяжкі злочини та особливо тяжкі злочини. Склад кримінального правопорушення пропонується розглядати як єдину підставу кримінальної відповідальності за вчинення кримінального проступку та злочину. Доводиться, що кримінальні проступки не повинні тягти судимість. За вчинення кримінального проступку пропонується застосовувати штраф, громадські роботи, арешт, позбавлення спеціальних прав, обмеження волі, позбавлення волі на строк до 2 років. Готування чи замах на вчинення кримінального проступку не може тягти кримінальної відповідальності.

У зв'язку з незначним ступенем суспільної небезпеки пропонується депеналізувати деякі злочини середньої тяжкості шляхом зниження верхньої межі позбавлення волі у санкціях окремих статей (частин статей) Особливої частини Кримінального кодексу України строком до 2 років.

У разі, якщо у статті Кримінального кодексу України кримінальний проступок межує із злочином, пропонується статтю поділити на декілька частин. У першій частині статті слід передбачити склад кримінального правопорушення як кримінального проступку, у другій частині статті Кримінального кодексу України – склад основного злочину, який визнається таким при вчиненні вперше. Наступні частини можуть містити опис кваліфікованих складів злочинів.

Розмежовувати кримінальні проступки та злочини пропонується за санкцією кримінально-правової норми. Всі Розділи Особливої частини Кримінального кодексу України пропонується іменувати як «Кримінальні правопорушення в ... » або «Кримінальні правопорушення проти ... » тощо.

ВИСНОВКИ

У роботі здійснено наукове дослідження категорії проступку у кримінально-правовій доктрині, на основі якого отримано ряд нових для науки кримінального права результатів, найважливішими з яких є:

1. Системний аналіз діючого законодавства дозволив виявити серед правопорушень діяння, які мають кримінально-правовий характер, а серед окремих злочинів – діяння, склади яких містять ознаки інших правопорушень. За вчинення неуправлінських проступків застосовується адміністративний арешт, а за вказані злочини – покарання, альтернативні позбавленню волі. Зовнішнім проявом вказаних діянь є адміністративно-охоронні правовідносини та посягання на суспільні відносини у сфері регуляції систем управління, яке завдає шкоди об'єктам кримінально-правової охорони. Вказані підсистеми діянь пропонується трансформувати у кримінальні проступки.

2. Дослідження видів кримінального діяння в історії кримінального права України свідчить про існування історичних передумов поділу кримінального діяння, які проявляються у використанні різних термінів для позначення злочинів «образа», «согрешеніє», «великое нарушение законов», а для позначення злочинів менш суспільно небезпечних – таких термінів, як «а кто установление мое порушит», «квалт», «простое нарушение установленного благочиния». Легальний поділ кримінального діяння на проступки та злочини було закріплено в законодавчих актах першої половини ХІХ ст. Окремі прояви проступку існували в кримінальному праві УРСР.

3. Категорія кримінального проступку обумовлена внутрішніми та зовнішніми системно-правовими передумовами. До внутрішніх системно-правових передумов належить недодержання законодавцем підстав криміналізації. Зовнішніми системно-правовими передумовами впровадження кримінального проступку є позитивний досвід диференціації кримінального діяння у країнах романо-германської правової сім'ї.

4. Безпосередній об'єкт пропонованого виду кримінального діяння має певні особливості у конструкції завдання злочинної шкоди. Для першої підсистеми діянь (злочини невеликої тяжкості та неуправлінські проступки) основним безпосереднім об'єктом є суспільні відносини власності, громадської безпеки та громадського порядку, здоров'я тощо, яким за конструкцією діяння не завдається значної шкоди. Основним безпосереднім об'єктом другої підсистеми діянь (злочини невеликої та окремі злочини середньої тяжкості) є суспільні відносини у сфері регуляції систем управління, посягання на які завдає шкоди таким обов'язковим додатковим безпосереднім об'єктам, як суспільні відносини власності, здоров'я, з охорони праці, громадської безпеки тощо. Об'єктивній стороні неуправлінських проступків та злочинів невеликої

тяжкості загальнокримінальної спрямованості (перша підсистема діянь) притаманна така форма діяння, як дія, за механізмом посягання притаманний прямий причинний зв'язок, дію спрямовано на досягнення чітко визначеного наслідку. Об'єктивна сторона злочинів невеликої та окремих злочинів середньої тяжкості, що посягають на суспільні відносини у сфері регуляції систем управління (друга підсистема діянь) виражена у формі бездіяльності, діяння містить ознаки інших правопорушень, що обумовлюють наявність «змішаної» протиправності або бланкетного способу вираження кримінально-правової протиправності; злочинні наслідки завдаються у вигляді майнової або фізичної шкоди; притаманний опосередкований причинно-наслідковий зв'язок.

5. Суб'єктом неуправлінських проступків та загальнокримінальних злочинів невеликої тяжкості (як першої підсистеми діянь), які пропонується трансформувати у кримінальні проступки, є загальний суб'єкт правопорушення. Характерною ознакою для суб'єктів злочинів невеликої та окремих злочинів середньої тяжкості (як другої підсистеми діянь), які пропонується віднести до кримінальних проступків, є наявність додаткового правового статусу.

6. Ознаки суб'єктивної сторони пропонованого виду кримінального діяння у двох підсистемах діянь є подібними. Неуправлінським проступкам та злочинам невеликої тяжкості (перша підсистема діянь) притаманна умисна та необережна форма вини. Між ознаками суб'єктивної сторони неуправлінських проступків виявлено чіткий зв'язок, подібний до взаємозв'язку ознак суб'єктивної сторони злочинів невеликої тяжкості загальнокримінальної спрямованості.

Суб'єктивна сторона злочинів невеликої та окремих злочинів середньої тяжкості, що посягають на суспільні відносини у сфері регуляції систем управління (друга підсистема діянь), виражена в необережній та «змішаній» формі вини. Однією з особливостей суб'єктивної сторони вказаної підсистеми діянь є різне психічне ставлення до різних елементів конструкції об'єктивної сторони, що створює «змішану» форму вини. Механізм мотивації суб'єкта діяння у злочинах невеликої тяжкості та окремих злочинах середньої тяжкості є подібним до механізму мотивації суб'єктів управлінських правопорушень.

7. Аргументовано необхідність використання для позначення категорії проступку терміна «кримінальний проступок». Доводиться необхідність впровадження кримінального проступку в єдиному законодавчому акті поряд із злочином.

8. Підставою для подальшої криміналізації кримінальних проступків можуть бути ступінь суспільної небезпеки, який визначається вищезазначеними об'єктивно-суб'єктивними ознаками.

9. Вчинення кримінального проступку, на відміну від злочину, не повинно тягти судимість. За вчинення кримінальних проступків пропонується застосовувати такі покарання, як: штраф, громадські роботи, арешт,

позбавлення спеціальних прав, обмеження волі, позбавлення волі строком до 2 років.

10. На підставі аналізу положення Особливої частини Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України за виявленими ознаками категорії проступку пропонується орієнтовна система діянь, які можна було б трансформувати у кримінальні проступки.

Із неуправлінських проступків до кримінальних проступків пропонується віднести діяння, передбачені такими положеннями Кодексу України про адміністративні правопорушення, як : ст. 44, ст. 51, ч. ч. 1-2 ст. 104, ч. 2 ст. 173-2, ст. 180, ст. 181-1, ст. 185. Пропонується такий примірний перелік кримінальних проступків, що за чинним Кримінальним кодексом України визнаються злочинами невеликої тяжкості та злочинами середньої тяжкості (останні позначені літерами – ср. т.) :

злочини проти життя та здоров'я : ст. 123, ст. 124, ст. 125, ч.1 ст. 126, ст. 128, ч.1 ст. 129, ч. 1 ст. 130 (ср. т.), ст. 132, ч. 1 ст. 134, ч. 1 ст. 135, ч. ч. 1-2 ст. 136, ст. 137 (ср. т.), ч. 1 ст. 139, ч. ч. 1-2 ст. 140, ст. 141 (ср. т.), ч. 1 ст. 142, ч. 1 ст. 143, ч.1 ст. 144, ст. 145;

злочини проти волі, честі та гідності особи : ч.1 ст. 150, ч.1 ст. 151, ст. 150-1 (ср. т.);

злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи: ст. 154;

злочини проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини : ч.1 ст. 157, ч. ч. 1-2 ст. 158-1, ст. 158-2 (ср. т.), ч. ч. 1-2 ст. 159 (ср. т.), ч. ч. 1-2 ст. 159-1 (ср. т.), ч. 1 ст. 160. (ср. т.), ч. 1 ст. 161, ч. 1 ст. 162, ч. 1 ст. 163, ч. 2 ст. 163, ст. 164, ст. 167, ч. 2 ст. 168 (ср. т.), ст. 170 (ср. т.), ст. 171, ст. 172, ст. 173, ст. 174, ч. 1 ст. 175, ч. 2 ст. 175 (ср. т.), ч. 1 ст. 176, ч. 1 ст. 176 (ср. т.), ч. 1 ст. 177, ст. 178 (ср. т.), ст. 179 (ср. т.), ст. 180, ст. 182, ч. ч. 1-2 ст. 183, ст. 184 (ср. т.);

злочини проти власності : ч. 1 ст. 188-1, ч. 1 ст. 190, ст. 192, ст. 193, ст. 195, ст. 197, ч. ч.1-3, ст. 197-1, ст. 198 (ср. т.);

злочини у сфері господарської діяльності : ч. 1 ст. 200 (ср. т.), ст. 202, ст. 203, ст. 203-1, ст. 203-2, ч. 1 ст. 204, ч. 1 ст. 205, ч. 1 ст. 206, ч. 1 ст. 207, ч. 1 ст. 208, ч. 1 ст. 209-1, ч. 1 ст. 210, ч. 1 ст. 211, ч. ч. 1-2 ст. 212, ч. ч. 1-2 ст. 212-1, ст. 213, ст. 214, ст. 215, ч. 1 ст. 216, ст. 217, ст. 218, ст. 219, ст. 220, ст. 221, ч. 1 ст. 222, ст. 223, ст. 223-1, ч. 1 ст. 224, ст. 225, ч. 1 ст. 226 (ср. т.), ст. 227, ч. 1 ст. 229, ст. 232, ст. 232-1, ч. 1 ст. 234, ст. 235;

злочини проти довкілля : ч. 1 ст. 238, ч. 1 ст. 239, ст. 239-1, ст. 239-2, ч. ч. 1-2 ст. 240 (ср. т.), ч. 1 ст. 241, ч. 1 ст. 242, ст. 244, ст. 247, ч. 1 ст. 248, ч. 1 ст. 249, ст. 252, ч. 1 ст. 253, ст. 254;

злочини проти громадської безпеки : ч. 1 ст. 259, ст. 263 (ср. т.), ст. 266 (ср. т.), ст. 267 (ср. т.), ч. ч. 1-3 ст. 267-1 (ср. т.), ч. 1 ст. 268, ч. 1 ст. 269, ч. 1 ст. 270, ст. 270-1 (ср. т.);

злочини проти безпеки виробництва : ч. 1 ст. 271; ч. 1 ст. 272 (ср. т.), ч. 1 ст. 273 (ср. т.), ч. 1 ст. 275;

злочини проти безпеки руху та експлуатації транспорту : ч. 1 ст. 276, ч. 1 ст. 279, ч. 1 ст. 280, ч. 1 ст. 281, ч. 1 ст. 282, ч. 1 ст. 283 (ср. т.), ст. 284, ст. 285, ч. 1 ст. 286, ст. 290;

злочини проти громадського порядку та моральності : ст. 293, ст. 295, ч. 1 ст. 296, ч. 1 ст. 297 (ср. т.), ч. 1 ст. 298, ч. 1 ст. 298-1, ст. 299, ч. ч. 1-2 ст. 300, ч. 1 ст. 301, ч. 1 ст. 302;

злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів та інші злочини проти здоров'я населення : ч. 1 ст. 310, ч. 1 ст. 311, ч. 1 ст. 313, ч. 1 ст. 318, ч. 1 ст. 319, ч. ч. 1-2 ст. 323, ч. 1 ст. 325, ч. 1 ст. 326, ч. 1 ст. 327;

злочини у сфері державної таємниці, недоторканності кордонів, призову та мобілізації : ст. 335, ст. 337;

злочини проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян : ч. 2 ст. 338, ст. 339, ч. 1 ст. 342, ст. 343, ч. 1 ст. 344, ч. 1 ст. 347, ч. 1 ст. 350, ст. 351, ст. 353, ч. 1 ст. 355, ст. 356, ч. 1 ст. 357, ч. 1 ст. 358, ст. 360;

злочини у сфері використання ЕОМ (КС та КМ) і мереж електрозв'язку : ч. 1 ст. 361-1, ч. 1 ст. 361-2, ч. 1 ст. 362, ст. 363, ч. 1 ст. 363-1;

злочини у сфері службової діяльності : ч. 1 ст. 364, ч. 1 ст. 366, ч. 1 ст. 367, ч. 1 ст. 369;

злочини проти правосуддя : ст. 371, ч. 1 ст. 374, ч. 1 ст. 376, ч. 1 ст. 381, ч. 1 ст. 383, ч. 1 ст. 384, ст. 386, ст. 387, ч. 1 ст. 388, ст. 389, ч. 2 ст. 390, ст. 394, ст. 395, ст. 397;

військові злочини : ч. 1 ст. 403, ч. 1 ст. 405, ч. 1 ст. 409, ч. 1 ст. 412, ч. 2 ст. 413, ст. 435;

злочини проти безпеки людства та міжнародного правопорядку : ч. 2 ст. 444, ст. 445 Кримінального кодексу України.

Реалізація наданих пропозицій може стати одним із кроків на шляху подальшого розвитку ідеї щодо формування інституту кримінального проступку у доктрині та законодавстві України.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Дмитрук М.М. Проблеми визначення поняття правової та кримінально-правової доктрини України / М.М. Дмитрук // Сучасний вимір держави та права : зб. наук. праць : за ред. В.І. Терентьєва, О.В. Козаченка. – Миколаїв : Вид-во Іліон. – 2008. – С. 335 – 336.

2. Дмитрук М.М. Становлення кримінального проступку в правовій доктрині України : матеріали Міжнар. наук. конф. молодих науковців, аспірантів і студентів «Актуальні проблеми теорії та історії прав людини, права і держави», присвяченої пам'яті видатних вчених-юристів П.О. Недбайла, О.В. Сурілова, В.В. Копейчикова / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. Ю.М. Оборотова / Дмитрук М.М. – О. – Львів : Вид-во Фенікс. – 2008. – С. 275 – 279.

3. Дмитрук М.М. Проблема дифференциации уголовно-наказуемого деяния [Электронный ресурс] : материалы докладов XVI Междунар. науч. конф. студ., аспирант. и молод. ученых «Ломоносов – 2009» / Отв. ред. А.И. Алешковский, П.Н. Костыльов, А.И. Андреев / Дмитрук М.М. – М. : Изд-во МГУ; СП МИСЛЬ. – 1 электронный оптический диск. (CD-ROM). – С. 28 – 30.

4. Дмитрук М.М. «Мертві норми»: спроба наукового пояснення та пропозиції підвищення дієвості КК України / М.М. Дмитрук // Правове життя сучасної України : тези доповідей Міжнар. наук. конф. професор.-виклад. та аспірант. складу / відп. ред. д-р. юрид. наук, проф. Ю.М. Оборотов. – Одеська національна юридична академія. – О. : Фенікс. 2009. – С. 548 – 550.

5. Дмитрук М.М. Становлення категорії проступку в кримінально-правовій доктрині: проблема термінології / М.М. Дмитрук // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. праць. Вип. 47 / редкол. : С.В. Ківалов (голов. ред.) та ін. ; відп. за вип. Ю.М. Оборотов. – Одеса: Юрид. л-ра, 2009. – С.115 – 121.

6. Дмитрук М.М. Проступок в кримінально-правовій доктрині: окремі ознаки : матеріали доповідей Всеукр. наук.-практ. конф. «Актуальні проблеми кримінального права та кримінології» / відп. ред. В.М. Бесчастний, М.В. Палій та ін. // Донецький юрид. ін-т Луган. держ. ун-ту внутрішн. справ ім. Е.О. Дідоренка / Дмитрук М.М. – Д., – 2009. – С. 154 – 156.

7. Туляков В.О. Категорія кримінального проступку в правовій доктрині / В.О. Туляков, М.М. Дмитрук // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. праць. Вип. 45. / редкол. : С.В. Ківалов (голов. ред.) та ін. ; відп. за вип. Ю.М. Оборотов. – Одеса: Юрид. л-ра, 2009. – С. 384 – 390.

8. Дмитрук М.М. Кримінальний проступок в історії правової доктрини України / М.М. Дмитрук // Держава і право: de lege praeterita, instante, futura : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Миколаїв, 27 – 28 листопада 2009 р.). – Миколаїв : Іліон, 2009. – С. 332 – 333.

9. Дмитрук М.М. Нравственные начала категоризации уголовно-наказуемого деяния // Духовне життя суспільства та злочинність. Сьомі юридичні читання : матеріали наук. конф. студентів, аспірантів і молодих вчених (ОНУ ім. Мечникова, кафедра кримінального права, кримінального процесу і криміналістики, 11 грудня 2009 р.) / МОН України; ОНУ ім. Мечникова; уклад.: Є.Л. Стрельцов, І.С. Доброход; за заг. ред. Є.Л. Стрельцова / М.М. Дмитрук. – О. : Астропринт, 2009. – С. 24 – 27.

10. Дмитрук М.М. Історичні передумови впровадження кримінального проступку / М.М. Дмитрук // Проблеми кримінального права, процесу та криміналістики : матеріали наук.-практ. конф. (м. Одеса, 9 жовтня 2009 р.). – О.: – 2009. – С. 62 – 64.

11. Дмитрук М.М. Суб'єкт неуправлінського делікту як критерій відокремлення кримінального проступку / М.М. Дмитрук // Вісник Одеського університету внутрішніх справ. – 2009. – № 4 – С. 74 – 76.

12. Дмитрук М.М. До питання щодо суб'єкту кримінального проступку / М.М. Дмитрук // Часопис Академії адвокатури України. – 2010. – № 6.

13. Дмитрук М.М. «Загальна» деліктоздатність як критерій трансформації не управлінських деліктів у кримінальні проступки : Міжнар. наук.-практ. конф. «Правова політика Української держави» (Юридичний інститут Національного Прикарпатського університету ім. В. Стефаника, 19 – 20 лютого 2010 р.) / МОН України; Юридичний інститут Національного Прикарпатського університету ім. В. Стефаника, 19 – 20 лютого 2010 р., – Івано-Франківськ / М.М. Дмитрук. – 2010. – С. 211 – 214.

14. Дмитрук М.М. Практика Європейського суду з прав людини як чинник упровадження кримінального проступку / М.М. Дмитрук // «Наука і вища освіта» : тези доповідей XVIII Міжнар. наук. конф. студентів і молодих учених, м. Запоріжжя, 22 – 23 квітня 2010 р. : у 4 т. / Класичний приватний університет. – Запоріжжя : Вид-во КПУ, 2010 – Т. 2. – С. 132 – 133.

15. Дмитрук М.М. Дослідження досвіду зарубіжних країн щодо диференціації кримінального діяння // Государство и право в условиях глобализации : реалии и перспективы : сб. науч. трудов. Материалы II Междунар. науч.-практ. конф. (16 – 17 апреля 2010 г.). – С. 398 – 399.

16. Дмитрук М.М. Кримінальний проступок в еволюції правової доктрини // Актуальні проблеми політики : зб. наук. праць / керів. авт. кол. С.В. Ківалов; відп. за вип. Л.І. Кормич. – О. : Фенікс, 2010. – Вип. 39. – С. 345 – 352.

17. Дмитрук М.М. «Мертві норми» КК України: спроби наукового пояснення поняття та причин виникнення / М.М. Дмитрук // Право України. – 2010. – № 6. – С. 226 – 232.

18. Дмитрук М.М. Гармонізація КК України із практикою Європейського Суду з прав людини як чинник впровадження кримінального проступку / М.М. Дмитрук // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. праць. Вип. 55 / редкол. : С.В. Ківалов (голов. ред.) та ін. ; відп. за вип. В.О. Туляков. – О. : Юрид. л-ра, 2010. – С. 98 – 102.

19. Дмитрук М.М. Правова природа кримінального проступку / М.М. Дмитрук // Право України. – 2011. – № 9. – С. 309 – 314.

20. Дмитрук М.М. Об'єкт кримінального проступку / М.М. Дмитрук // Актуальні проблеми держави та права : зб. наук. праць. Вип. 60 / редкол. : С.В. Ківалов (голов. ред.) та ін. ; відп. за вип. В.М. Дрьомін. – О. : Юрид. л-ра, 2011. – С. 64 – 72.

АНОТАЦІЯ

Дмитрук М.М. Категорія проступку у кримінально-правовій доктрині. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право. – Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса, 2012.

В дисертації на підставі аналізу критеріїв розмежування злочинів з іншими видами правопорушень, вивчення історії диференціації кримінального діяння

досліджено ознаки та правову природу категорії проступку у кримінально-правовій доктрині України.

До кримінальних проступків пропонується відносити дві пов'язані підсистеми діянь: неуправлінські проступки та злочини невеликої тяжкості загальнокримінальної спрямованості (перша підсистема діянь), а також злочини невеликої тяжкості та окремі злочини середньої тяжкості, які охоплюють ознаки інших правопорушень (друга підсистема діянь).

Виявлено існування подібних об'єктивних та суб'єктивних ознак в указаних підсистемах діянь, які пропонується трансформувати у кримінальні проступки.

Першій підсистемі діяння притаманний прямий причинний зв'язок, чітко визначений злочинний наслідок. Другій підсистемі діянь притаманне охоплення окремими складами злочинів невеликої та середньої тяжкості ознак інших правопорушень, що обумовлює притаманність таких ознак, як: «змішана» протиправність або бланкетний спосіб вираження кримінальної протиправності, «змішана» форма вини.

Розроблено пропозиції щодо можливого способу впровадження кримінального проступку в кримінальне законодавство України. Зазначається, що найбільш оптимальним способом впровадження кримінального проступку є поділ в єдиному законодавчому акті кримінального правопорушення на кримінальні проступки та злочини. Запропоновано такі критерії розмежування кримінального проступку та злочину як ступінь суспільної небезпеки, а також вид та міра покарання. На підставі виділених критеріїв пропонується орієнтовна система діянь, які можуть бути трансформовані у кримінальні проступки.

Ключові слова: проступок, кримінальний проступок, правова природа, неуправлінські проступки, «змішана» протиправність, «змішана» форма вини, покарання, альтернативні позбавленню волі.

АННОТАЦІЯ

Дмитрук М.М. Категорія проступка в уголовно-правовой доктрині. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.08 – уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право. – Национальный университет «Одесская юридическая академия», Одесса, 2012.

В диссертации на основе анализа критериев разграничения преступлений с другими видами правонарушений, изучения истории дифференциации уголовного деяния рассмотрены признаки и правовая природа, внутренние и внешние предпосылки исследования категории проступка в уголовно-правовой доктрині України.

Среди административных правонарушений существует категория деликтов, которым свойственен уголовно-правовой характер. Вместе с тем, особенность некоторых преступлений заключается в поглощении составами преступлений отдельных признаков либо составов правонарушений. Указанные подсистемы

деяний предлагается трансформировать в отдельный вид уголовного деяния – уголовный проступок.

Проявлениями категории проступка в уголовно-правовой доктрине являются формы реализации правоотношений, свойства, природа неуправленческих проступков и отдельных преступлений, последствия привлечения к уголовной ответственности.

В истории уголовного законодательства Украины существуют исторические предпосылки введения уголовного проступка в действующее уголовное законодательство. Указанные предпосылки заключаются в том, что в Русской Правде, Литовских Уставах, Указе Екатерины II 1719 г. и других актах для обозначения различных по своей правовой природе уголовных деяний использовались различные понятия.

В ходе исследования выявлены также системные внутренние и внешние предпосылки введения уголовного проступка. Внутренними предпосылками являются нарушение оснований криминализации, а внешними – опыт дифференциации уголовного деяния в государствах романо-германской правовой системы на несколько видов.

К уголовным проступкам предлагается отнести две связанные подсистемы деяний: неуправленческие проступки и преступления небольшой тяжести общеуголовной направленности (первая подсистема деяний), а также преступления небольшой тяжести и отдельные преступления средней тяжести, которым присущи признаки других правонарушений (вторая подсистема деяний). Выявлено существование сходных объективных и субъективных признаков в указанных подсистемах деяний. Особенностью второй подсистемы деяний является включение отдельными составами преступлений небольшой и средней тяжести признаков других правонарушений, в связи с чем указанной категории преступлений присуща «смешанная» противоправность (бланкетный способ выражения уголовной противоправности) и «смешанная» форма вины.

Разработаны предложения по возможному способу внедрения уголовного проступка в уголовное законодательство Украины. Отмечается, что наиболее оптимальным способом введения уголовного проступка является дифференциация уголовного правонарушения на уголовные проступки и преступления в едином законодательном акте. Предложены такие критерии разграничения уголовного проступка и преступления как степень общественной опасности, а также вид и мера наказания.

Обосновывается необходимость использования термина «уголовный проступок», а не таких терминов как «подсудный проступок», «аморальный проступок», а также предлагается объединение уголовного проступка с преступлением в «уголовное правонарушение». Предлагается уголовное правонарушение по тяжести делить на уголовные проступки, преступления, тяжкие преступления и особо тяжкие преступления. Основанием уголовной ответственности как за уголовный проступок, так и за преступление предлагается рассматривать состав уголовного правонарушения. Обосновывается, что привлечение к уголовной ответственности за совершение

уголовного проступка не должно влечь за собой судимость. За совершение уголовного проступка предлагается применять такие виды наказаний: штраф, общественные работы, арест, лишение специальных прав, ограничение свободы, лишение свободы на срок до 2 лет. Неоконченное уголовное правонарушение такого вида как уголовный проступок не является основанием для привлечения к уголовной ответственности. Приводится ориентировочный перечень неуправленческих проступков, преступлений небольшой и некоторых преступлений средней тяжести, которые предлагается трансформировать в уголовные проступки.

Ключевые слова: проступок, уголовный проступок, правовая природа, неуправленческие проступки, «смешанная» противоправность, «смешанная» форма вины, наказания, альтернативные лишению свободы.

SUMMARY

Dmytruk M. M. Category misdemeanour in criminal law doctrine. – Manuscript.

Dissertation for the degree of candidate of legal sciences, specialty 12.00.08. – Criminal Law and Criminology; Criminal Executive Law. – National University «Odessa Law Academy», Odessa, 2012.

In the dissertation, based on an analysis of criteria division of crimes with other types of offences, of the study of history differentiation criminal acts, characteristics and legal nature the category of misdemeanour in criminal legal doctrine of Ukraine are investigated.

It is proposed to identify to criminal misdemeanours two relative subsystem acts: non administrative misdemeanours and crimes of minor criminal gravity (the first subsystem acts), and also crimes of minor and some medium criminal gravity, which are inherent features of other offences (the second subsystem acts). It is identified the existence of such objective and subjective characteristics in these sub-actions. The peculiarity of the second subsystem acts is including of other offences by separate crimes of minor and some medium criminal orientation characteristics. Herewith the mentioned peculiarity appears in the attributable for second subsystem acts such characteristics as mixed unlawfulness (blanket manner of expression of criminal unlawfulness) and mixed forms of guilt.

Proposals for a possible way of implementation of criminal misdemeanour in the criminal legislation of Ukraine are developed. It is emphasized that the most optimal way to implement a criminal misdemeanour is the division of criminal offences in such sorts as a criminal misdemeanour and the crime in a single legislative act. Such criteria of differentiation of criminal offence as the degree of public danger, and the type and degree of punishment are proposed. Based on the proposed criteria an indicative system of actions that are proposed to transform into criminal misdemeanour is emphasized.

Keywords: misdemeanour, criminal misdemeanour, legal nature, administrative delicts, «mixed» unlawfulness, a «mixed» form of guilt, punishment alternative to imprisonment.